

Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor ENEMO

Alegerile Locale Generale, 20 octombrie - Moldova 2019

DECLARAȚIA CONSTATĂRILOR ȘI CONCLUZIILOR

PRELIMINARE

22 octombrie 2019

Alegerile au avut loc într-un mediu calm și competitiv în general, în pofida deficiențelor legale din Codul Electoral. Cerințele excesive din legea pentru înregistrarea candidaților independenți sunt în contradicție cu standardele internaționale și ar putea ridica îngrijorări cu privire la motivele inconsistente de respingere a candidaților independenți, care ar fi putut afecta principiul egalității de șanse.

În data de 15 septembrie 2019, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a detașat o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA) în Moldova pentru a observa Alegerile Locale Generale din 20 octombrie 2019. Acestea sunt a șaptea rundă de alegeri locale generale organizate în Moldova de când țara a obținut independența, și a treia rundă de alegeri moldovenești observate de ENEMO.

Pe lângă cei 5 membri ai Echipei de Bază cu sediul la Chișinău, ENEMO a acreditat 8 Observatori pe Termen Lung (OTL) și i-a detașat în echipe a câte două persoane în Chișinău, Bălți, Orhei și Comrat pe data de 26 septembrie. Misiunea este condusă de Dritan Taulla. Domeniul de activitate al MIOA este de a observa alegerile locale și nu a observat în mod sistematic alegerile parlamentare care au avut loc în patru circumscripții uninominale.

Până în Ziua Alegerilor, echipele de observatori pe termen lung ai ENEMO au desfășurat 386 de întâlniri, 112 cu organe electorale, 64 cu partide politice, 95 cu candidați, 45 cu funcționari de stat, 25 cu mass-media și 45 cu organizații interne ale societății civile, pe lângă observarea a 33 de activități de campanie (întâlniri sau mitinguri). MIOA nu a angajat observatori suplimentari pe termen scurt. Cu toate acestea, observatorii pe termen lung și membrii echipei de bază au format cinci echipe care au observat 70 de secții de votare în ziua alegerilor.

Misiunea a monitorizat și evaluat mediul politic și electoral general, respectarea drepturilor de a alege și de a candida la alegeri, conduita organelor electorale, agitația, echitatea de gen, procesele de votare și totalizare, soluționarea litigiilor electorale și alte aspecte cruciale ale procesului, pe baza standardelor internaționale pentru alegerile democratice și a cadrului legal din Moldova.

Această Declarație a Constatărilor și Concluziilor Preliminare vine după [Primul Raport Interimar](#), emis la 13 octombrie. Declarația Constatărilor și Concluziilor Preliminare se bazează pe concluziile observatorilor ENEMO, începând cu 20 septembrie până în Ziua Alegerilor. Misiunea va fi în țară pentru a urmări alegerile din turul doi care vor avea loc pe 3 noiembrie și va emite un al doilea raport intermediar, cu aproximativ o săptămână înainte de ziua alegerilor din turul doi și o declarație preliminară după aceasta. Raportul final, inclusiv constatările și recomandările detaliate, va fi emis în șaiszeci de zile de la certificarea rezultatelor.

Misiunea internațională de observare a ENEMO pentru Alegerile Locale Generale din 20 octombrie 2019 este susținută financiar de Uniunea Europeană, Suedia și Regatul Țărilor de Jos. Conținutul documentului este responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu reprezintă neapărat poziția donatorilor.

Concluzii preliminare

La 20 octombrie 2019, au avut loc alegeri locale generale în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivel I (municipalități/orașe, comune/sate), raioane de nivel II, municipiile Chișinău și Bălți (cu excepția Transnistriei și a municipiului Bender). Cetățenii au mers la urne pentru a alege 898 de primari și 11.580 de consilieri locali pentru un mandat de 4 ani.

Prezența preliminară la vot a alegătorilor la alegeri, după cum a anunțat CEC, a fost de 41,68 la sută. Conform informațiilor privind rezultatele preliminare indicate de CEC, au fost aleși 518 primari, reprezentând 10 partide/blocuri politice și 64 de primari au fost aleși ca candidați independenți în primul tur. Alegerile din turul doi sunt preconizate să fie organizate în 380 de unități administrativ-teritoriale.

În general, cadrul legal asigură condiții pentru organizarea alegerilor democratice. ENEMO apreciază modificările adoptate recent ca fiind în general pozitive și în conformitate cu standardele internaționale și cele mai bune practici pentru alegerile democratice, remarcând totodată că modificarea cadrului legal cu aproape două luni înainte de alegeri nu este o practică recomandată, deoarece afectează negativ stabilitatea legii.

Ședințele CEC s-au desfășurat în general într-un mod colegial, deschis și transparent. CEC a publicat în prealabil agenda viitoarelor sesiuni și a furnizat proiecte de decizie la cerere. Cu toate acestea, ENEMO evaluează faptul că datele cheie privind alegerile lipseau de pe site-ul oficial al CEC și nu au fost furnizate în mod sistematic la cerere.

CEC și CECE-urile au funcționat eficient și în timp util pentru organizarea alegerilor. ENEMO consideră că schimbările în componența CECE-urilor și BESV-urilor în ajunul alegerilor au îngreunat activitatea unora dintre comisiile electorale, deși nu pare să afecteze semnificativ procesul în mod negativ. Nivelurile de cunoaștere de către membrii BESV a procedurilor de deschidere, numărare și totalizare, precum și transferul materialelor electorale au variat.

MOA ENEMO a observat că procesul de colectare a semnăturilor a fost destul problematic într-o serie de cazuri, din cauza dispozițiilor legii care nu sunt clare și au lăsat spațiu pentru interpretări diferite de către organele electorale și instanțe de diferite niveluri. MOA consideră că restricțiile și discriminarea candidaților independenți în ceea ce privește dreptul lor de a candida la alegeri sunt contradictorii cu standardele internaționale și cu cele mai bune practici.

Un număr de CECE-uri au înregistrat liste care, la momentul depunerii și acceptării, nu îndeplineau cota de reprezentare de gen pentru consiliile locale. Pentru înregistrarea listelor de partide, CECE-urile au urmat decizia și modelul furnizate de CEC, care conțineau instrucțiuni înșelătoare, determinând CECE-uri să facă calcule incorecte cu privire la numărul de femei candidate necesare pe listă.

Deși campania electorală a fost în ansamblu incluzivă, ENEMO apreciază preliminar că dispozițiile privind normele de agitație în cadrul legal sunt uneori neclare și lasă spațiu excesiv pentru lacune, care pot fi abuzate de constantele electorale cu rea-credință. ENEMO ridică îngrijorări cu privire la implicarea directă a primarilor și oficialilor guvernamentali în agitație și observă că această problemă rămâne insuficient sancționată în cadrul legal. De asemenea, ENEMO ridică îngrijorarea faptului că ambele perioade inegale de agitație între concurenții electorali, cât și agitațiile timpurii au afectat principiul egalității de șanse.

În timpul campaniei nu s-au observat mesaje specifice care vizează politicile femeilor, în timp ce rapoartele de monitorizare ale organizațiilor autohtone au arătat o prezență scăzută a femeilor în știrile legate de campanie.

Interlocutorii ENEMO au ridicat semne de îngrijorare cu privire la „finanțarea din umbră” a campaniilor electorale, și anume discrepanțele dintre fondurile de campanie raportate și activitățile efective de agitație și cheltuielile aferente. ENEMO constată lipsa unor mecanisme puternice de supraveghere pentru a verifica respectarea constantelor electorale cu cerințele financiare ale legii.

Termenul de soluționare a reclamațiilor este scurt și acestea ar trebui soluționate înainte de ziua alegerilor, ceea ce corespunde celor mai bune practici. Cu toate acestea, ENEMO evaluează faptul că o serie de concurenți au utilizat insuficient mecanismele disponibile de soluționare a litigiilor, se presupune din cauza lipsei de resurse și a lipsei de încredere în eficacitatea sistemului de soluționare a litigiilor. Mai mult, ENEMO constată că o serie de decizii cu privire la contestațiile emise de organele electorale de nivel inferior nu au menționat organismul competent și termenele de contestare împotriva deciziilor lor, ceea ce este în contradicție cu standardele internaționale

ENEMO consideră că mecanismul de monitorizare și sancționare a CCA este inefficient, atât datorită unei perioade îndelungate între rapoartele de monitorizare, cât și a ritmului lent de revizuire a acestora de către CCA, ceea ce nu reușește să asigure reacția rapidă în cazurile de acoperire părtinitoare. Mai mult, în timp ce felicită extinderea gamei de monitorizare la întregul timp de difuzare, ENEMO consideră că numărul emițătorilor (video și radio-difuzori) monitorizați este prea scăzut, iar selecția lor este inadecvată.

Ziua Alegerilor a fost, în general, calmă și pașnică. Gestionarea generală a secțiilor și conduita BESV-urilor a fost evaluată pozitiv în majoritatea secțiilor de votare observate, în ciuda cazurilor izolate de supra-aglomerare, încălcarea secretului votului și alte incidente minore la câteva secții de votare observate, fără a afecta în general legitimitatea procesului sau a rezultatelor.

Aproximativ 59% din secțiile de votare vizitate de observatorii ENEMO în Ziua Alegerilor nu aveau structuri adecvate pentru a facilita accesul persoanelor cu deficiențe de mobilitate la secțiile de votare. Cu toate acestea, în 27% dintre secțiile de votare vizitate, au fost disponibili ochelari pentru alegătorii cu deficiențe vizuale ușoare, în timp ce șabloanele din alfabetul Braille au fost observate în 38% din secțiile de votare vizitate.

I. Context

La 20 octombrie 2019, au avut loc alegeri locale generale în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivel I (municipalități, orașe, comune, sate), raioanele de nivel II, municipiile Chișinău și Bălți (cu excepția Transnistriei, care nu se află în prezent sub controlul autorităților constituționale ale Moldovei, precum și municipiul Bender). Cetățenii au mers la urne pentru a alege 898 de primari și 11.580 de consilieri locali pentru un mandat de 4 ani (termenul anterior a expirat la 14 iunie 2019).

Alegerile au avut loc într-un context mai larg al componenței modificate din acest an a alianțelor politice în urma alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019 și acordul de coaliție încheiat între Partidul Socialist al Republicii Moldova (PSRM) și blocul „ACUM” („Platforma DA” și PAS). Partidul Democrat (PDM) este în prezent cel mai reprezentat partid politic din opoziție din Parlament, urmat de Partidul Politic Șor.

Prezența preliminară a alegătorilor la alegeri, așa cum a fost anunțată de CEC, a fost de 41,68 la sută¹. Conform informațiilor CEC cu privire la rezultatele preliminare², 518 primari au fost aleși în primul tur, reprezentând 10 partide/blocuri politice și 64 de primari aleși ca candidați independenți. Turul doi al alegerilor urmează să fie organizat în 380 de unități administrativ-teritoriale unde niciun candidat nu a reușit să câștige peste 50 la sută din voturi în primul tur.

II. Cadrul legal și sistemul electoral

Cadrul legal

Alegerile sunt reglementate în primul rând de Constituție și de Codul Electoral, care sunt completate de alte legi³, precum și de deciziile Comisiei Electorale Centrale. Dacă este implementat cu bună credință, cadrul legal asigură condițiile pentru organizarea alegerilor democratice. Moldova este, de asemenea, parte la mai multe tratate și convenții internaționale⁴, care, conform Constituției⁵, prevalează în caz de discrepanță între acestea și legislația internă.

O serie de modificări ale Codului Electoral și a altor legi au fost adoptate în august 2019⁶, care vizează unele recomandări anterioare ale ENEMO⁷ și ale altor părți internaționale și interne vizate.

1 <https://pv.cec.md/>

2 https://a.cec.md/ro/peste-2-saptamani-in-380-de-localitati-din-tara-2781_94837.html

3 De exemplu, Legea privind partidele politice, Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri”, Codul audiovizualului și secțiunile relevante ale Codului penal și ale Codului contravențional.

4 Inter alia, Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Pactul internațional pentru drepturile civile și politice (ICCPR); Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW); Convenția privind drepturile politice ale femeii; Pactul internațional privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (CERD); Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (CRPD) etc.

5 Articolul 4, alin. 2 din Constituția Republicii Moldova

6 Pe 15 august 2019, Parlamentul Moldovei a adoptat în lectură finală Legea nr. 113/2019, prin care au fost modificate 54 de articole din Codul electoral, 1 articol din Legea statutului membrilor Parlamentului, 2 articole din Legea privind documentele de identitate ale sistemului național de pasapoarte, 3 articole din Legea privind partidele politice, 1 articol al Codului contravențional. Legea a intrat în vigoare pe 17 august 2019, cu doar două zile înainte de începerea perioadei electorale pentru alegerile locale.

7 Vedeți Raportul final al ENEMO privind [Alegerile Parlamentare din 2019](#) și [Alegerile Prezidențiale din 2016](#).

ENEMO evaluează modificările drept pozitive în general, eliminând lacunele din legislație și fiind în conformitate cu standardele internaționale și cele mai bune practici pentru alegerile democratice. Cu toate acestea, trebuie menționat că modificarea cadrului legal cu aproape două luni înainte de alegeri nu este o practică recomandată⁸, deoarece afectează în mod negativ stabilitatea legii, punând o povară suplimentară asupra organelor electorale. Mai mult, o modificare crucială al Codului contravențional, aliniindu-se la ultimele modificări ale Codului electoral privind perioada tăcerii din campanie, a fost adoptată pe 4 octombrie și a intrat în vigoare doar cu o zi înainte de începerea perioadei de tăcere electorală (pe 18 octombrie)⁹.

Modificările cheie din Codul electoral care afectează alegerile locale¹⁰ vizează finanțarea campaniilor¹¹ și înregistrarea candidaților¹². Alte modificări importante privesc o redefinire a agitației electorale; interzicerea agitației în ziua alegerilor și ziua dinaintea alegerilor; obligația mass-media de a difuza dezbateri electorale doar în direct și în ore de maximă audiență; posibilitatea de a crește numărul de alegători pentru secția de votare cu 10 la sută la cererea primarilor; posibilitatea reprezentanților concurenților electorali, pe lângă alegătorii înșiși să consulte lista alegătorilor etc.

Sistemul electoral

Teritoriul Moldovei este împărțit administrativ în unități administrative de nivelul I - sate / orașe / sectoare - și unități administrative de nivelul al II-lea - raioane; Municipiul Chișinău, Bălți și Bender; și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia și Transnistria. În ceea ce privește administrația publică, în sate și orașe, autonomia locală este realizată prin consiliile locale ca autorități deliberative și primari ca autorități executive. În raioane, autonomia locală se realizează prin consiliile raionale, ca autorități deliberative, iar președinții de raion ca autorități executive.

Alegeri locale au fost organizate pentru alegerea a 898 de primari și 11.580 de consilieri¹³ - 10.472 consilieri ai unităților administrative de nivelul I și 1.108 consilieri raionali sau municipali¹⁴.

8 Cu toate acestea, trebuie menționat că modificările introduse nu sunt considerate modificări majore ale legislației, ceea ce ar fi inadmisibil să fie modificate cu mai puțin de un an înainte de ziua alegerilor, conform recomandării [Codului de Bune Practici în Materie Electorală](#) (II.2.b.) ale Comisiei de la Veneția.

9 Odată cu modificările aduse Codului Contravențional pe 15 august 2019, articolul 52 din Legea privind sancțiunile pentru agitație electorală a fost modificat parțial și a menționat sancțiuni pentru agitație doar în ziua alegerilor. Acesta a fost, totuși, un decalaj în legislație, deoarece agitațiile electorale din ziua dinaintea alegerilor, pe care Codul Electoral le interzice, nu erau sancționate. Articolul 52 din Codul Contravențional a fost modificat din nou pe 4 octombrie 2019 pentru a include în noțiunea de agitație electorală și ziua dinaintea zilei alegerilor, acoperind astfel întreaga gamă a perioadei de tăcere electorală.

10 Unele dintre modificări nu afectează organizarea alegerilor locale (de exemplu, readucerea sistemului electoral pentru alegerile parlamentare de la mixt la complet proporțional).

11 De exemplu, a fost stabilit plafonul pentru fonduri, anterior o competență a CEC, în Codul electoral, reducând considerabil plafoanele pentru donații, ridicând interdicția de finanțare de către cetățenii moldoveni din veniturile obținute în străinătate, prelungirea termenului pentru persoanele juridice care au beneficiat de finanțare publică efectuând lucrări publice, sau bunuri sau servicii livrate în baza contractelor de achiziții publice, de la un an înainte de începerea perioadei electorale până la trei ani.

12 De exemplu, prevederile privind asigurarea reprezentărilor egale ale genurilor din lista de candidați printr-o cotă obligatorie de 40 la sută pentru fiecare gen au fost completate cu obligația de a avea cel puțin patru candidați din fiecare gen în fiecare zece nume de candidați din listă (trei pentru aceste alegeri), eliminarea obligației candidaților de a depune consimțământul de a candida la alegeri personal și obligația de a depune certificatul emis de Autoritatea Națională de Integritate, înlocuindu-l cu o declarație de responsabilitate personală.

13 10,472 consilieri de orașe/sate și 1,108 consilieri de raion sau municipali.

14 Președinții de raion nu sunt aleși direct.

Numărul total de consilierii au fost redus cu 100 față de alegerile locale din 2015¹⁵. La alegerile locale, limitele circumscripțiilor electorale corespund cu cele ale unităților administrative respective. Primarii sunt aleși în cadrul unui sistem majoritar din două tururi, cei doi candidați care primesc cel mai mare număr de voturi pentru a concura la turul doi al alegerilor din 3 noiembrie 2019¹⁶. Cel puțin 25% dintre alegătorii dintr-o circumscripție electorală au trebuit să participe la alegeri pentru ca turul unu să fie valabil. Consilierii sunt aleși în cadrul unui sistem proporțional de listă (Lista Reprezentării Proporționale), fără un prag legal. Locurile în consiliul local sunt alocate într-o circumscripție unică cu mai multe scaune, urmând formula lui d'Hondt. Listele de candidați sunt închise și blocate. Este obligatoriu să existe cel puțin patru candidați de fiecare gen din fiecare zece nume de candidați pe listă¹⁷.

III. Administrarea alegerilor

Alegerile locale au fost gestionate de administrația electorală de patru niveluri: Comisia Electorală Centrală (CEC), 35 de Consilii electorale de circumscripție electorală de nivel II¹⁸ (CECER/CECEM), 896 CECE de nivel I și 1,969 de Birouri electorale ale secției de votare (BESV).

ENEMO remarcă faptul că termenele limită au fost în general respectate de către organele electorale. În general, CEC și CECE au funcționat eficient și în timp util pentru organizarea alegerilor. Cu toate acestea, deciziile de ultimă oră care modifică unele reglementări¹⁹ și diferite reguli aplicate pentru alegerile locale și alegerile parlamentare (în cele patru circumscripții unde au avut loc) au afectat coerența procesului electoral, deoarece anumite prevederi²⁰ au fost aplicate diferit celor două alegeri organizate simultan.

Părțile interesate și-au exprimat încrederea generală în funcționarea Sistemului Informațional Automatizat de Stat „Alegeri” (SIAS-E), care a fost testat în ajunul zilei alegerilor. Ședințele operaționale de testare a submodulelor sistemului „Votare” și „Numărare” nu au indicat dificultăți tehnice sau organizaționale.

Comisia Electorală Centrală (CEC)

Ședințele CEC s-au desfășurat în general într-un mod colegial, deschis și transparent. CEC a publicat în prealabil agenda viitoarelor sesiuni și a furnizat proiecte de decizie la cerere. ENEMO evaluează preliminar că ședințele publice CEC au fost în general transparente.

¹⁵ [Decizia nr. 2573](#), din 16.08.2019, a Comisiei Electorale Centrale.

¹⁶ Conform datelor preliminare ale CEC, turul doi al alegerilor va avea loc în 380 de unități administrativ teritoriale.

¹⁷ Trei din fiecare zece pentru alegerile locale actuale, conform prevederilor speciale din Codul electoral, aplicabile numai pentru aceste alegeri.

¹⁸ Organele electorale de nivelul II sunt fie numite de CECER, în cazul raioanelor sau CECEM, în cazul municipiilor (Chișinău, Bălți și Bender).

¹⁹ De exemplu, Decizia privind instalarea sistemului video a fost emisă doar cu trei zile înainte de ziua alegerilor. Potrivit acesteia, sistemul de monitorizare video ar trebui să fie funcțional și activ în ziua alegerilor numai pentru a monitoriza operațiunile electorale în absența alegătorilor. [Decizia din 17 Octombrie 2019 pentru modificarea Regulamentului privind funcționarea Sistemului de înregistrare video în secțiile de votare, aprobat prin decizia Comisiei Electorale Centrale nr.2265 din 8 februarie 2019.](#)

²⁰ De exemplu, termenele inegale au dus la o oarecare confuzie de implementare.

Deși la începutul campaniei electorale, CEC a publicat pe site-ul său informații despre disputele electorale într-o manieră regulată, mai aproape de ziua alegerilor, informațiile au fost practic neactualizate cu informații noi, în special cu privire la reclamații sau la nivelul inferior al deciziilor Organelor Electorale.

ENEMO a observat că unele decizii ale CEC, inclusiv cele privind refuzurile și reclamațiile de înregistrare a candidaților, au fost publicate cu întârzieri semnificative, ceea ce a limitat transparența. În plus, datele cheie despre alegeri lipseau de pe site-ul oficial al CEC și nu erau furnizate în mod sistematic la cerere, și anume un registru complet de contestații depuse la CEC, informații despre candidații care s-au retras din cursă, precum și deciziile CECE relevante, în ciuda obligației legale a CEC de a posta informații în 48 de ore de la obținere. Părțile relevante ale site-ului oficial CEC nu au fost actualizate începând cu data de 3 octombrie. MOA a fost informată că întârzierile s-au datorat în principal lipsei de timp, de personal și a supraîncărcării cu lucru. Lipsa de acces a observatorilor la informațiile electorale cheie este în contradicție cu standardele internaționale²¹.

ENEMO subliniază ca un fapt pozitiv eforturile CEC și ale Centrului de Instruire Continua în Domeniul Electoral (CICDE) de a desfășura o campanie largă de educație a alegătorilor²² inclusiv organizațiile societății civile și de a oferi instruire suplimentară părților interesate implicate în procesul electoral²³. Cele mai multe videoclipuri despre educația alegătorilor au fost transmise la TV pe toată perioada alegerilor și repostate pe pagina web oficială a CEC și a profilului de Facebook CICDE. În plus, CICDE a înființat un centru de apel informațional pentru ca alegătorii să se consulte cu privire la procedurile de vot.

În ziua alegerilor, CEC a furnizat patru actualizări pentru mass-media și public²⁴.

Comisii Electorale de Circumscripție Electorală (CECE de Nivel I și Nivel II)

CEC a supravegheat activitățile CECE și ale BESV și a revizuit plângerile *ad-hoc* împotriva deciziilor CECE de nivel II. CECE-urile au fost responsabile de gestionarea procesului electoral în cadrul relevant din

21 [Documentul de la Copenhaga](#), Alineatul 8, stipulează: „*Statele participante consideră că prezența observatorilor, atât străini cât și locali, poate spori procesul electoral pentru statele în care au loc alegerile. Prin urmare, invită observatori din orice alte state CSCE participante, precum și orice instituții și organizații private relevante care ar dori să observe cursul procedurilor electorale naționale, în măsura permisă de lege. De asemenea, vor încerca să faciliteze accesul similar pentru procedurile electorale organizate sub nivelul național.*”

22 Au fost produse videoclipuri educaționale și motivaționale pentru alegeri, cum ar fi „Alegeți să votați”, precum și numeroase diverse evenimente motivaționale pentru diferite grupuri de alegători, printre diferite activități educaționale cu sloganele: „Toate drumurile duc la vot!”, „Nu fii tăcut! Votează!”

23 CICDE a instruit mai multe categorii de beneficiari pentru organizarea și desfășurarea alegerilor locale generale din 20 octombrie. Au fost instruiți: membri BESV: cca 220 seminarii, pentru aproximativ 4.000 de participanți; Membri BESV, membri CECE, nivel I - 112 seminarii, 2229 persoane; Membri CECE, nivel II - 35 de instruiți, 327 persoane; Operatori SAIS-E: aproximativ 3.000 de participanți; Bibliotecari: 3 instruiți - 80 de participanți, care au desfășurat campanii de educație civică pentru alegătorii din localitățile lor; Registratori: 16 seminarii pentru 180 de persoane; Studenți pentru alegerile în Consiliul Studențesc: 51 de instruiți, 1124 de studenți, dintre care tineri alegători; Instruiți „Inițierea în alegeri” la cererea Partidului de Acțiune și Solidaritate: 10 seminarii, 180 de participanți; Observatori: 1 seminar, 6 participanți; Inspectoratul General al Poliției: 3 seminarii, 114 participanți; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene: 1 seminar, 31 de participanți.

Pentru prima dată, CICDE, în colaborare cu Institutul Național al Justiției, a organizat un seminar cu titlul „Practica aplicării legislației electorale privind alegerile generale locale”. La seminar au participat 30 de judecători care au avut ca scop îmbunătățirea cooperării practice între instituții. În plus, pentru aceste alegeri, CEC a introdus o practică de seminarii web pentru a instrui membrii BESV despre stocarea și securitatea documentelor electorale.

24 În ziua alegerilor, site-ul oficial: <https://pv.cec.md> a inclus actualizări în direct, conectate la sub-modul SIAS-E, sub-modulul "Voteare".

circumscripțiile electorale, cumularea rezultatelor alegerilor și primirea, revizuirea și luarea deciziilor privind contestațiile și recursurile legate de alegeri.

Un număr considerabil de înlocuiri ale membrilor CECE au avut loc pe parcursul perioadei electorale, cu câteva înlocuiri din cauza refuzurilor sau din cauză ca membrii desemnați nu au fost consultați sau informați în prealabil cu privire la numirea lor, lipsa de interes, membrii desemnați care locuiesc în străinătate sau în poziții de conflict de interese, și plăți reduse.

Legea nu prevede niciun termen legal după care nu mai sunt permise înlocuirile membrilor CECE. Membrii înlocuitori, de fapt, nu au fost pregătiți, ceea ce a dus la diferite niveluri de pregătire a membrilor comisiei pentru aceste alegeri, deși acest lucru nu a părut să afecteze negativ procesul în ansamblu. Legea nu prevede niciun termen legal după care nu mai sunt permise înlocuirile membrilor CECE.

Cu toate acestea, ENEMO a observat că pregătirile făcute de CECE au fost administrate eficient și în termenele legale în general. Ședințele CECE au fost organizate în mod *ad hoc*, părțile interesate fiind informate în prealabil, însă nepublicarea la timp a proceselor-verbale și a deciziilor a redus transparența activității lor. Situația s-a agravat atunci când CEC a oprit publicarea sistematică a informațiilor din CECE privind deciziile și plângerile.

Birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV)

În câteva cazuri, înlocuirile membrilor BESV au avut loc după ce au avut loc sesiuni de instruire pentru membrii comisiei electorale. Programele de instruire erau obligatorii doar pentru trei membri ai BESV - Președinte, Vicepreședinte și Secretar și opțional pentru restul membrilor BESV. Aproape toate instruirile au avut loc în timpul programului de lucru oficial. În plus, în câteva cazuri, nivelurile de cunoaștere a membrilor BESV cu privire la procedurile de deschidere, numărare și totalizare, precum și transferul materialelor electorale, au variat, deși acest lucru nu a afectat negativ procesul, astfel cum a fost monitorizat de observatorii ENEMO în ziua alegerilor.

Observatorii ENEMO au raportat că în majoritatea cazurilor, BESV au primit condițiile adecvate pentru a-și îndeplini activitatea. Cu toate acestea, mai multe BESV-uri observate înainte de ziua alegerilor au primit un număr insuficient de invitații pentru alegători.

BESV-urile au folosit SIAS-E pentru a identifica alegătorii și a controla voturile multiple, precum și pentru a transmite rezultatele numărării direct către CEC. ENEMO evaluează în mod preliminar faptul că operatorii SIAS-E au lucrat într-un mod profesionist, iar procesul a fost bine organizat și a îndeplinit toate termenele și cerințele legale legate de desfășurarea tehnică a alegerilor.

Cu toate acestea, ENEMO constată că cererile de modificări în componența comisiilor electorale la nivel de raion și de secție în ajunul alegerilor și în Ziua Alegerilor îngreunat activitatea unora dintre comisiile electorale. Drept urmare, în Ziua Alegerilor, CECE-urile au fost supraîncărcate de cereri privind împărțirea competențelor comisiilor electorale, care au împovărat suplimentar membrii CECE.

IV. Înregistrarea alegătorilor

La alegeri pot participa toți cetățenii Republicii Moldova care au împlinit vârsta de 18 ani (inclusiv în ziua alegerilor) și care nu au fost lipsiți de drepturi printr-o hotărâre judecătorească. Dreptul la vot se exercită numai în secțiile de votare din domiciliul sau reședința unui alegător (alegătorii ar trebui să voteze în localitățile în care locuiesc).

Conform datelor oficiale ale CEC, numărul total de alegători de pe listele principale de alegători a fost de 2.803.740²⁵. Listele de alegători au fost înregistrate în general în timp util până la termenul legal și au fost disponibile pentru votarea alegătorilor. Cu toate acestea, în cazuri izolate, observatorii ENEMO au raportat BESV-urile care publică liste de alegători care conțin date personale ale alegătorilor.

În general, observatorii ENEMO au evaluat pozitiv activitatea și profesionalismul Registrului de Stat al Alegătorilor și al Registrului de Stat al Birourilor Populației. Majoritatea alegătorilor care doresc să se înregistreze sau să se verifice pe liste au putut face acest lucru la timp.

În cazuri izolate, observatorii au raportat cazuri de persoane decedate aflate încă pe listele de alegători. Cu toate acestea, aceste cazuri nu păreau intenționate și ENEMO consideră că s-au datorat fie neglijenței, fie lipsei de informații (lipsa certificatelor de deces ale persoanelor străine, de exemplu), spre deosebire de încercările intenționate de fraudă.

V. Înregistrarea candidaților

În conformitate cu Codul electoral, procesul de nominalizare a candidaților²⁶ a început după înființarea circumscripțiilor electorale și a consiliilor electorale de circumscripție²⁷. Începutul perioadei de depunere a cererilor de înregistrare a candidaților a fost 30 august în cazul consiliilor electorale de nivel II și 9 septembrie pentru consiliile electorale de nivel I și s-a încheiat pe 19 septembrie²⁸.

O persoană poate candida atât pentru primar, cât și pentru consiliu, dar numai într-un raion electoral de același nivel. Dreptul de a nominaliza candidații este acordat partidelor politice și altor organizații socio-politice (nu au fost înregistrate noi partide politice de la alegerile parlamentare din 2019) și blocurilor electorale, precum și cetățenilor prin auto-nominalizare la depunerea semnăturilor de susținere.

În ceea ce privește alegerile pentru primării, au participat 25 de partide și un bloc. De la aceste entități au fost înregistrați 3.408 de candidați. Un singur partid a nominalizat un singur candidat; alții au nominalizat 2 candidați (5 partide). Trei partide au peste 500 de candidați la funcția de primar: Partidul Democrat - 646 candidați, Blocul ACUM - 681 candidați și Partidul Socialiștilor - 753 candidați.

²⁵ https://a.cec.md/ro/astazi-in-republica-moldova-au-loc-alegeri-locale-generale-2781_94828.html

²⁶ Cetățenii eligibili să voteze ar putea candida la funcția de consilier, în timp ce numai cei peste 25 de ani ar putea candida la funcția de primar. Personalul militar activ, persoanele condamnate sau care execută o pedeapsă cu închisoarea, persoanele cu antecedente penale active pentru infracțiuni săvârșite în mod deliberat și persoanele private de dreptul de a ocupa funcții printr-o hotărâre judecătorească finală nu pot fi eligibile

²⁷ Articolul 46 din Codul Electoral.

²⁸ Decizia CEC Nr. 2584 privind reglementarea desemnării și înregistrării candidaților la alegerile locale (înregistrarea grupurilor de inițiativă pentru sprijinirea candidaților independenți pentru colectarea semnăturilor) a fost adoptată la 20 august, cu două luni înainte de alegeri.

În ceea ce privește candidații la consiliile locale, 26 de partide și un bloc au înregistrat 4.325 de candidați: PSRM - 872 candidați, PDM - 795 candidați, blocul ACUM - 790 candidați, Partidul politic Sor - 536 candidați etc.

Colectarea semnăturilor este obligatorie numai pentru candidații independenți și se colectează numai în localitățile în care candidații independenți candidează la alegeri. Doar candidații independenți și membrii grupurilor de inițiativă cetățenească care au nominalizat și / sau au susținut candidații independenți (și persoane autorizate de candidații independenți, precum și membrii grupurilor de inițiativă) aveau dreptul să colecteze semnături²⁹. Candidații independenți pentru consiliile locale au necesitat sprijinul a 2% dintre alegătorii din raion, împărțit la numărul de mandate de consilier, dar nu mai puțin de 50 de persoane. Candidații independenți au necesitat sprijinul a 5% dintre alegători din raion, dar nu mai puțin de 150 și nu mai mult de 10.000³⁰.

Dreptul candidaților individuali de a candida la o funcție liberă fără a fi parte din asocierea partidelor politice este specificat în documentul de la Copenhaga, care garantează „dreptul cetățenilor de a căuta funcții politice sau publice, individual sau ca reprezentanți ai partidelor sau organizațiilor politice, fără discriminare”³¹. Cu toate acestea, ENEMO evaluează preliminar cerințele pentru participarea ca candidat independent la nivel înalt în ceea ce privește standardele internaționale³².

În plus, MOA ENEMO a observat că procesul de colectare a semnăturilor a fost semnificativ problematic într-o serie de cazuri, din cauza dispozițiilor legii care nu aveau claritate și au lăsat spațiu pentru interpretări diferite de către diferite niveluri ale organelor electorale și instanțe³³. Din cauza discrepanțelor în ceea ce privește interpretările legale, CECE a respins o serie de cereri ale candidaților, ceea ce a condus la mai multe dispute în instanță și apeluri la decizii judecătorești de primă instanță. Observatorii ENEMO au raportat că, în mai multe cazuri, motivele pentru respingerea candidaților independenți de către CECE s-au bazat pe erori formale minore, mici greșeli tehnice și interpretări variabile ale legii.

ENEMO evaluează în mod preliminar faptul că dispozițiile legii au fost aplicate în mod inconsistent, limitând uneori dreptul candidaților independenți de a candida la alegeri, în timp ce, de asemenea,

29 După transmiterea listelor de colectare a semnăturilor, organul electoral competent ar trebui să înceapă verificarea autenticității semnăturilor pe foi, inclusiv dreptul la vot al persoanelor care au fost incluse în liste și reședința acestora. Listele de colectare a semnăturilor ar trebui verificate în termen de cinci zile din ziua depunerii. CEC a informat persoanele care au trimis liste de colectare a semnăturilor despre rezultatele verificării și a anunțat numărul total de nume incluse în fișele transmise de fiecare candidat la alegeri, precum și numărul de semnături valabile. Între timp, CEC nu a acumulat date privind înregistrarea candidaților, care au avut loc la niveluri inferioare și administrațiile locale, care sunt obligate să publice informații despre candidații la primărie și consiliu. ENEMO remarcă faptul că organele electorale de nivel inferior nu aveau site-uri web actualizate sau surse alternative de informații despre candidați. Organul electoral respectiv ar trebui să emită un certificat de candidatură candidaților înregistrați cât mai curând posibil, dar cel târziu în trei zile din ziua înregistrării. Organul electoral respectiv ar trebui să facă publice deciziile sale privind înregistrarea candidaților independenți sau listele de candidați în anunțurile mass-media, finanțate din resurse bugetare. Părțile care și-au înregistrat listele la CECE și candidații care au colectat semnături de sprijin au avut dreptul să înceapă campaniile imediat.

30 Listele de colectare a semnăturilor în sprijinul unui candidat independent ar trebui să includă date personale ale alegătorilor, precum și numele și prenumele persoanei care colectează semnăturile. Listele de colectare a semnăturilor trebuie să conțină numai semnături ale alegătorilor care locuiesc într-o localitate, iar un alegător poate susține un singur candidat, ceea ce reprezintă o restricție care contestă pluralismul politic.

31 Paragraful 7.5 Din Documentul de la Copenhaga din 1990.

32 Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția prevede că „legea nu ar trebui să impună colectarea semnăturilor a mai mult de 1 la sută dintre alegătorii din circumscripția în cauză”. Partea I, Paragraful 1.3, punctul ii. din Codul de bune Practici din 2002 în materie electorală al Comisiei de la Veneția.

33 De exemplu, în unele cazuri, restricțiile au fost considerate a fi în conformitate cu legislația națională privind unitățile administrativ-teritoriale de către CECE și instanțele judecătorești, deși acestea au fost contestate de candidați independenți.

au afectat dreptului alegătorilor de a-i susține. MOA ENEMO consideră că restricțiile și discriminările candidaților independenți în ceea ce privește dreptul lor de a candida la alegeri sunt contradictorii cu standardele și practicile internaționale menționate mai sus.

VI. Campania Electorală și Finanțarea Campaniei

Campania Electorală

Concurenții electorali (candidații desemnați de partidele politice, blocurile electorale și candidații independenți) aveau dreptul să înceapă agitația numai în urma înregistrării lor oficiale la alegeri³⁴. Deși campania electorală a fost în general incluzivă, ENEMO apreciază că dispozițiile privind normele de agitație din cadrul legal sunt uneori neclare și lasă spațiu excesiv pentru lacune care pot fi abuzate de concurenții electorali cu rea-credință.

Unii candidați independenți au exprimat în fața MOA faptul că, din cauza cerințelor mai stricte și a colectării semnăturii alegătorilor, timpul lor pentru agitație a fost redus în comparație cu calendarul pentru candidații susținuți de partide politice (care ar putea să se înregistreze mai repede și să înceapă astfel agitația mai devreme). Câteva cazuri de agitație timpurie³⁵ au fost menționate de interlocutorii MOA, cadrul legal nefiind prevăzut nicio sancțiune pentru astfel de cazuri. ENEMO ridică îngrijorarea faptului că atât perioadele inegale ale concurenților electorali, cât și agitațiile timpurii au afectat principiul egalității de șanse.

ENEMO constată că modificările recente ale Codului electoral au modificat definiția agitației electorale ca acțiuni pregătitoare destinate diseminării informațiilor care conțin un „îndemn” de a vota cu scopul de a determina alegătorii să voteze pentru unii sau alți concurenți electorali³⁶. Această definiție din lege ar putea fi evaluată preliminar ca fiind excesiv de restrictivă și neincluzivă pentru mai multe cazuri care ar putea fi considerate agitație (de exemplu, sloganuri și materiale de agitație sau prezența candidaților la evenimente [concerte], chiar dacă nu îndeamnă alegătorii să voteze pentru sau împotriva unui concurent electoral).

În plus, ENEMO apreciază preliminar ca fiind disproporționate unele dispoziții ale legii care interzic utilizarea simbolurilor și imaginilor naționale și de stat pentru agitația electorală³⁷, care se implică în libertatea de exprimare (garantată în Constituția Moldovei³⁸) și este în contradicție cu standardele internaționale, inclusiv Pactul Internațional pentru Drepturile Civile și Politice (ICCPR), Documentul de la Copenhaga și Declarația Universală a Drepturilor Omului³⁹.

34 Articolul 52, alin. 4 din Codul Electoral.

35 De exemplu candidații și / sau partidele care au început agitația înainte de a fi înregistrați ca concurenți electorali.

36 Articolul 1, Termeni Generali ai Codului Electoral.

37 Articolul 52, alin. 8 din Codul Electoral.

38 Articolul 32, alin. 4 din [Constituția Republicii Moldova](#).

39 [Pactul Internațional pentru Drepturi Civile și Politice din 1966 \(PIDCP\)](#) Articolele 19 și 25; [Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948](#) Articolul 19; [Documentul de la Copenhaga din 1990](#), paragraful 7.7.

Potrivit amendamentelor legislative, agitația electorală cu 24 de ore înainte de ziua alegerilor (ziua tăcerii), precum și în ziua alegerilor este interzisă⁴⁰. Codul Electoral prevede o excepție pentru mesajele de campanie plasate deja pe internet și panourile dislocate anterior.

Agitația electorală pentru alegerile locale, potrivit observațiilor ENEMO, a fost în general puțin vizibilă, cu excepția săptămânii de dinaintea zilei alegerilor, atunci când s-a atestat un număr mai mare de evenimente electorale. Candidații și partidele nu au fost, în general, obstrucționați în desfășurarea campaniei, mediul fiind unul competitiv. Cu toate acestea, observatorii au identificat incidente de discursuri instigatoare la ură, “black PR” și prezentări negative la adresa politicienilor pe rețelele de socializare și aplicațiile de mesagerie, în special în ultima săptămână a agitației electorale. Mijloacele predominante de agitație utilizate au fost panourile publicitare, corturi pentru distribuirea pliantelor electorale, întruniri cu cetățenii, concerte și întâlniri cu mici comunități de alegători.

Din totalul de 46 de partide politice înregistrate în Moldova, 26 de partide politice și un bloc electoral au înregistrat candidați și liste de consilieri. Potrivit observatorilor, cele mai vizibile campanii pe întreg teritoriul țării au fost cele desfășurate de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), de blocul electoral ACUM, de Partidul Democrat (PD), partidul Șor și de Partidul Popular European (PPEM). Principalele subiecte abordate în agitație au fost legate de dezvoltarea economică locală, îmbunătățirea calității drumurilor și a aprovizionării cu apă, ocuparea forței de muncă, reforma în educație, modernizarea transportului public, și creșterea pensiilor. Deși aspectele de geopolitică s-au dovedit o temă recurentă la câțiva concurenți electorali, acestea au fost rareori invocate pe parcursul campaniei.

În câteva cazuri, părțile interesate au menționat accesul inegal pentru plasarea panourilor publicitare. De asemenea, observatorii ENEMO au surprins materiale electorale ilegale (fără mențiunile necesare referitoare la tiraj și fondul electoral), precum și deteriorate. Din cele relatate de interlocutorii MOA din cadrul Poliției Naționale, numărul incidentelor legate de agitația electorală a fost relativ scăzut.

În orice caz, imaginea sau chiar directa participare a liderilor de partid și a politicienilor naționali a fost intens utilizată în timpul campaniei electorale. ENEMO își exprimă îngrijorarea referitor la implicarea directă în campanie a primarilor în exercițiu și a oficialilor guvernamentali, ca de exemplu, agitația desfășurată de primarii interimari pentru primarii degrevați din funcție pe perioada alegerilor⁴¹. În contradicție cu standardele internaționale, a fost atestată și utilizarea sediilor și echipamentelor primăriilor pentru organizarea de întâlniri, precum și neclaritate în ceea ce privește funcționarii interimari și cei permanenți⁴².

40 Potrivit Articolului 52, din Codul Contravențional, agitația electorală în ziua alegerilor și în ziua de dinainte se sancționează cu o amendă de la 15 la 30 de unități contravenționale (pentru persoane fizice), și cu 35 până la 50 de unități contravenționale (pentru persoanele juridice și candidați). ENEMO subliniază că ultimele modificări aduse Codului Contravențional au intrat în vigoare vineri, la data de 18 octombrie (cu 2 zile înainte de ziua alegerilor).

41 Mai mult de atât, observatorii ENEMO au raportat câteva cazuri, în care membrii consiliilor electorale au fost acuzați de agitație electorală.

42 [Documentul de la Copenhaga](#) prevede explicit, în par. 5.4, că Statele participante convin asupra următoarelor: “o separare clară între stat și partide politice îndeosebi, partidele politice nu vor fuziona cu statul”, Ghidul Comisiei de la Veneția cu privire la [Orientările Comune pentru Prevenirea și Combaterea Utilizării Inadecvate a Resurselor Administrative pe durata Proceselor Electorale](#) definește abuzul de resurse administrative, după cum urmează: “resursele administrative sunt persoane, finanțe, resurse materiale și imateriale utilizate de funcționarii publici în perioada alegerilor, derivând din controlul pe care îl dețin asupra personalului din sectorul public, asupra finanțelor, alocațiilor, accesului la facilitățile publice, precum și resurse sub forma prestigiului și a prezenței publice de care se bucură, ca urmare

În ciuda declarațiilor Primului Ministru și ale Președintelui Parlamentului împotriva utilizării resurselor administrative de către funcționarii publici pentru promovarea candidaților și a partidelor, ENEMO remarcă că legislația nu prevede sancțiuni suficiente pentru acest tip de abuz.

Finanțarea Campaniei Electorale

ENEMO subliniază că prevederile cu privire la rapoartele financiare ale partidelor și candidaților înscrși în Codul Electoral sunt, în general, în concordanță cu standardele internaționale ce țin de transparența finanțelor politice⁴³.

Potrivit legislației în vigoare, concurenții electorali au fost obligați să prezinte rapoartele financiare în termen de 3 zile de la data creării fondului lor electoral, urmând apoi să îl prezinte în fiecare săptămână (pentru partide și blocuri electorale), și o dată la două săptămâni, pentru candidații independenți.

Comisia Electorală Centrală a adoptat o reglementare cu privire la finanțarea campaniei la data de 17 septembrie (cu doar 2 zile înainte de începerea înregistrării candidaților, și deci, a campaniei) și a adus amendamente o săptămână mai târziu (la data de 24 septembrie), la 5 zile de la începerea campaniei electorale⁴⁴. Mai mult decât atât, finanțarea pentru alegerile parlamentare noi până la următoarele alegeri parlamentare generale este reglementată de prevederi separate⁴⁵. ENEMO este îngrijorată de faptul că aceste reglementări ar fi putut crea confuzie pentru concurenții electorali, în special pentru partidele implicate în ambele tipuri de alegeri, precum și au îngreunat activitatea Organelor Electorale.

De asemenea, îngrijorări survin și referitor la partidele politice cu liste înregistrate care nu au raportat la CEC, în ciuda cerințelor legale⁴⁶. Niciun fel de sancțiuni nu a fost aplicate partidelor care nu au prezentat cheltuielile din fondul electoral.

Potrivit informației publicate pe site-ul oficial al Comisiei Electorale Centrale⁴⁷, Partidul Socialiștilor (PSRM) și Partidul Nostru au avut cele mai mari sume alocate în fondul lor electoral și cel mai mare nivel de cheltuieli (până la data de 18 octombrie, adică sfârșitul perioadei de campanie electorală pentru primul tur)⁴⁸.

Cu toate acestea, interlocutorii ENEMO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la “finanțarea din umbră” a campaniilor electorale, în special, cu privire la discrepanțele dintre fondurile raportate, activitățile actuale de agitație derulate și cheltuielile conexe. ENEMO subliniază și lipsa de supraveghere din partea CEC, argumentată de aceasta ca fiind cauzată de insuficiența de resurse și absența unor mecanisme

a statutului de ales sau funcționar public, care pot lua forma suportului politic sau alt tip de sprijin”. Pentru prevederile legislative cu privire la prevenția și abuzul de resurse administrative, vezi Paragraful B, punctul 1.1.

43 Standardele Internaționale de Transparență prevăd reglementări, după cum urmează: “partidele politice, candidații și politicienii trebuie să prezinte bunurile, venitul și cheltuielile către o agenție independentă. Aceste informații trebuie să fie prezentate anual, la termen, dar în special până la și după alegeri. Trebuie să conțină lista donatorilor și suma donațiilor acestora, cu menționarea contribuțiilor și a împrumuturilor, și destinația cheltuielilor. Informația trebuie să fie făcută publică în timp util, astfel încât cetățenii să poată țina cont de aceasta înainte de ziua alegerilor.”

44 [Reglementare CEC](#), adoptată la data de 17 septembrie, modificată la data de 23 septembrie.

45 [Reglementare CEC](#), modificată în decembrie, 2018.

46 La data de 19 octombrie, 4 partide nu au prezentat niciun raport financiar a cheltuielilor fondului electoral.

47 <https://a.cec.md/ro/sustinerea-financiara-a-concurentilor-electorali-6172.html>

48 Partidul Socialiștilor a raportat aproximativ 6,5 mln lei (4,9 mln, cheltuieli), și Partidul Nostru, aproximativ 5,131 mln lei (4,6 mln, cheltuieli). Partidul Șor a raportat aprx. 4,135 mln lei (4,135 mln, cheltuieli), PLDM puțin peste 3 mln lei (2,922 mln cheltuieli), blocul ACUM a declarat aprx. 2,435 mln lei (2,430 mln cheltuieli), și PDM aprx. 1,665 mln lei (1,664 mln cheltuieli).

adecvate care să asigure respectarea prevederilor de către concurenții electorali. Totuși, sunt de apreciat eforturile Comisiei Electorale Centrale de a încerca să coordoneze aceste aspecte financiare cu alte instituții de stat (de exemplu, agențiile de asigurări sociale, serviciile fiscale etc.). Dar, potrivit recomandărilor făcut anterior de ENEMO, cooperarea dintre diverse instituții, care să asigure responsabilizarea concurenților electorali în ceea ce privește declararea finanțării conform cerințelor legale, trebuie să fie consolidată și pe deplin instituționalizată.

VII. Contestații și căile de atac

Procesul de contestare și recurs este reglementată, în primul rând, de Codul Electoral și de Regulamentul Comisiei Electorale Centrale⁴⁹. Alegătorii și concurenții electorali pot depune contestații împotriva acțiunilor/inacțiunilor și deciziei organelor electorale, precum și acțiunilor/inacțiunilor altor concurenți sau mass-media.

Contestațiile împotriva acțiunilor/inacțiunilor sau decizia unui Organ Electoral pot fi depuse la o instanță de judecată doar după ce au fost depuse la organul ierarhic superior celui a cărui decizie/acțiune sau inacțiune este contestată. ENEMO remarcă lipsa în cadrul Codului Electoral a unei structuri ierarhice unice pentru contestații și recurs, ceea ce permite depunerea de contestații în paralel, atât la Organul Electoral, cât și la instanța de judecată⁵⁰. În consecință, un număr de contestații au fost depuse la organe lipsite de competență pentru soluționare.

Contestațiile împotriva acțiunilor/inacțiunilor CEC sunt depuse la Curtea de Apel Chișinău, iar cele împotriva BESV în Ziua Alegerilor, direct la instanța în jurisdicția căreia se află BESV, fără revizuirea în prealabil a ierarhiei. Contestațiile privind finanțarea campaniei sunt depuse la CEC, sau la consiliul electoral de circumscripție electorală, în cazul candidaților independenți⁵¹, cele referitoare la acoperirea campaniei electorale de către furnizorii media în cadrul Consiliului Coordonator al Audiovizualului și împotriva mass-media tipărite sau online la instanțele judecătorești.

Termenul limită pentru depunerea contestațiilor este de trei zile de la data la care decizia contestată a fost luată, sau de la data la care partea afectată a conștientizat inacțiunea. Dacă organul la care contestația a fost depusă identifică că subiectul nu ține de jurisdicția sa, atunci acesta îl va transmite autorității competente în termen de două zile de la data recepționării contestației.

Termenul limită pentru soluționarea contestațiilor este de trei zile⁵², cu excepția contestațiilor împotriva deciziilor sau acțiunilor/inacțiunilor CEC, pentru soluționarea cărora termenul este de cinci zile⁵³, dar în orice caz, nu mai târziu de Ziua Alegerilor. În timp ce aceste prevederi sunt în concordanță cu cele mai bune practici⁵⁴, și în cuda termenelor scurte stabilite de lege, întregul proces ar putea dura o perioadă considerabilă, dacă contestațiile sunt revizuite în instanțe judiciare diferite. Aceasta conduce la întârzieri semnificative și îngrijorează cu privire la înregistrarea candidaților, întrucât timpul alocat pentru campanie este redus,

⁴⁹ [Regulamentul privind examinarea și soluționarea disputelor electorale la organele electorale pe parcursul perioadelor electorale](#), aprobat în baza Deciziei CEC nr. 3353, 20.07.2010.

⁵⁰ O contestație poate fi depusă la instanța de judecată fără a aștepta ca organul electoral superior să o soluționeze, întrucât Codul condiționează depunerea de contestații la instanțele de judecată numai după ce acestea au fost depuse la organul ierarhic superior.

⁵¹ Articolul 71, alin. 6, Codul Electoral.

⁵² Articolul 73 din Codul Electoral.

⁵³ Contestațiile depuse la Consiliul Coordonator al Audio-Vizualului trebuie soluționate în termen de 5 zile

⁵⁴ [Codul de Bune Practici în Chestiuni Electorale](#) (II.3.3.g) al Comisiei de la Veneția.

respectiv, creându-se oportunități de agitație diferite. Ultima instanță pentru recurs este Curtea Supremă de Justiție.

CEC a declarat că a recepționat 40 de contestații până la data de 18 octombrie⁵⁵. CEC are un registru online a contestațiilor, dar acesta a fost actualizat doar cu contestațiile depuse până la data de 3 octombrie, și până la Ziua Alegerilor, acesta conținea informații despre puțin peste jumătate din cele depuse (21/40). CEC a emis decizii asupra 9 contestații, și în celelalte cazuri le-a redirecționat spre soluționare organelor competente, sau le-a returnat contestatarului fără emiterea unei decizii. Doar într-un singur caz CEC a aprobat decizia în favoarea reclamantului

Misiunea de observare a alegerilor a fost informată despre 68 de contestații depuse la organele electorale de nivel și/sau la instanțe judecătorești. Majoritatea contestațiilor (34) erau cu privire la înregistrarea candidaților⁵⁶, altele 11 erau cu privire la încălcarea regulilor de agitație electorală, inclusiv finanțarea campaniilor și 8 cu privire la abuzul de resurse administrative. ENEMO evaluează faptul că un număr de reclamanți nu au folosit suficient mecanismele existente pentru soluționarea disputelor, privându-se așadar de dreptul la redresare, din cauza lipsei de resurse și încredere în eficiența sistemului de soluționare, conform celor raportate. ENEMO remarcă, de asemenea, că un număr de decizii ale organelor electorale de nivel inferior, asupra contestațiilor, nu au menționat organul competent și nici termenele pentru contestarea deciziei acestora, ceea ce este în contradicție cu standardele internaționale⁵⁷.

VIII. Media

Peisajul media din Moldova este divers, cu un număr relativ mare de furnizori media și o penetrare mare a internetului, în timp ce presa scrisă este în scădere. Televiziunea este sursa principală de informare despre situația politică. Cu toate acestea, utilizarea mediilor online, inclusiv a social media, ca sursă de știri politice este în creștere. OIM a observat un număr mare de publicitate politică în mass-media online și rețele sociale. Câțiva interlocutori ai OIM și-au exprimat îngrijorarea cu privire la independența mass-media și a conexiunilor dintre afaceri și politică, precum și cu privire la difuzarea online a știrilor false despre campanii și efectele acestora asupra procesului electoral actual.

Cerințele legale pentru reflectarea de către mass-media a campaniilor electorale sunt stabilite de Codul Electoral și includ obligația de a oferi o acoperire echitabilă, imparțială și în condiții egale pentru publicitatea plătită. Conduita difuzorilor media este reglementată de Codul Serviciilor Media Audiovizuale⁵⁸ și de reglementările relevante ale CEC⁵⁹ și comportamentul mediei este

55 Cu toate acestea, [pagina web oficială](#) conține informații doar despre o parte a contestațiilor depuse în Ziua Alegerilor

56 Un candidat independent a depus o Contestație la CECE 36 (UTA Găgăuzia) cu privire la decizia CECE 36/1 de a nu-l înregistra din cauza numărului insuficient de semnături colectate. Potrivit candidatului, el nu a reușit să strângă suficiente semnături suplimentare, din moment ce CECE i-a oferit o singură foaie suplimentară pentru colectarea semnăturilor, limitându-i astfel posibilitatea de a colecta suficiente semnături de rezervă (doar 3,8 la sută din semnături suplimentare nu au putut fi colectate din cauza numărului limitat de foi). Procesul de verificare a semnăturilor a respins o serie de semnături, ceea ce a dus la ne-înregistrarea candidatului.

57 Paragrafele 5.10 și 5.11 din [Documentul de la Copenhaga din 1990](#)

58 [Codul serviciilor media audiovizuale a Republicii Moldova](#) adoptată prin Legea 174, datată din 8 noiembrie 2018 și care a intrat în vigoare pe 1 ianuarie 2019.

59 CEC a adoptat [Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile generale din 20 octombrie în mijloacele de informare în masă](#) din [Republica Moldova](#), pe 22 august 2019.

supravegheat de Consiliul Coordonator al Audiovizualului, ca și entitate de monitorizare permanentă a mass media din Republica Moldova.

Difuzorilor media locali și regionali li se cere să organizeze dezbateri între concurenți pentru alegerile locale, în timp ce cei naționali sunt îndreptățiți să o facă. Observatorii ENEMO au fost informați despre o serie de dezbateri organizate de difuzorii media locali și au observat câteva emisiuni. În unele cazuri, candidații au informat observatorii că au primit invitații la dezbateri prea târziu și nu au putut participa la emisiunea de dezbateri din acest motiv⁶⁰.

Majoritatea difuzorilor media au prezentat în termenii legali Consiliului Coordonator al Audiovizualului politicile editoriale pentru modul de acoperire a campaniei electorale⁶¹. Toți cei 108 furnizori media care au depus politicile editorial către CCA și-au exprimat intenția de a organiza dezbateri. De asemenea, furnizorii media au raportat Consiliului, în regim săptămânal informația cu privire la volumul emisiunilor despre campania electorală.

CCA a monitorizat comportamentul celor șase furnizori de media cu acoperire națională⁶² în campania electorală și a publicat două rapoarte despre conduita lor în perioada 20 septembrie - 9 octombrie 2019⁶³. Monitorizarea a fost realizată pe toată perioada de difuzare, ceea ce este în conformitate cu recomandările anterioare ale ENEMO. Sancțiunile pe care CCA le emite furnizorilor media pentru încălcarea regulilor de reflectare a campaniei pot varia de la emiterea unui avertisment public până la revocarea licenței, cu diferite sancțiuni financiare între ele. Nu au fost constatate încălcări grave și nici nu au fost aplicate careva sancțiuni la niciunul dintre cei șase furnizori media monitorizați. ENEMO observă că rapoartele de monitorizare sunt postate pe pagina web cu întârzieri de câteva zile și nu în ziua revizuirii de CCA, ceea ce diminuează transparența⁶⁴.

ENEMO consideră că mecanismul de monitorizare și sancționare a CCA este inefficient, atât datorită unei perioade îndelungate între rapoartele de monitorizare, cât și a ritmului lent de revizuire a acestora de către CCA, ceea ce nu reușește să asigure reacția rapidă în cazurile de reflectare părtinitoare. În plus, deși felicită extinderea intervalului de monitorizare la întregul timp de difuzare, ENEMO consideră că selecția furnizorilor media monitorizați este inadecvată, deoarece nu ia în considerare rezultatele sondajelor care prezintă un număr mai mare de media identificate ca o sursă importantă de oferire a informațiilor politice.

CCA este, de asemenea, responsabil de audierea și examinarea contestațiilor cu privire la comportamentul furnizorilor media în timpul campaniei, în timp ce reclamațiile privind presa tipărită pot fi depuse la instanțe. Până în ziua alegerilor, CCA s-a pronunțat asupra a două contestații, ambele fiind respinse. Au fost observate termenele pentru revizuirea reclamațiilor.

⁶⁰ De exemplu, în Orhei.

⁶¹ Doar doi furnizori media nu au prezentat programul editorial și au fost sancționați de CCA pe 13 septembrie.

⁶² Patru TV: Moldova 1, Moldova 2, Prime, Canal 2; și două posturi radio: Radio Moldova și Radio Moldova Tineret.

⁶³ Raportul pentru primele 10 zile de monitorizare (20 - 29 septembrie) a fost examinat de CCA pe 8 octombrie și raportul pentru a doua perioadă de 10 zile (30 septembrie - 9 octombrie) pe 17 octombrie.

⁶⁴ Raportul pentru a doua perioadă de monitorizare, examinat de CCA pe 17 octombrie nu a fost publicat pe site-ul CCA până pe ziua alegerilor.

IX. Reprezentarea de Gen

Cadrul legal actual pentru alegeri conține mai multe prevederi care vizează îmbunătățirea reprezentării de gen. Prevederea de asigurare a reprezentării echilibrate între femei și bărbați în lista de candidați printr-o cotă obligatorie de 40 la sută pentru fiecare gen a fost completată cu modificările recente ale Codului Electoral, cu obligația de a avea cel puțin patru candidați din fiecare gen din fiecare zece nume din listă⁶⁵, urmărind să abordeze clasamentul femeilor candidate în poziții care nu câștigă.

Deși evaluează amendamentul ca fiind un pas pozitiv, ENEMO consideră că este insuficient pentru a asigura reprezentarea cotei de gen adecvată, întrucât cele patru din fiecare zece persoane lasă spațiu pentru plasarea femeilor-candidate în posturi care nu câștigă. Mai mult, legea nu include dispoziții care să asigure înlocuirea unei candidate câștigătoare a femeii cu următoarea femeie din listă în cazul demisiei femeilor candidate, fiind înlocuite cu candidați bărbați după alegeri.

Conform legii, nerespectarea cotei de gen ar trebui să conducă la respingerea listei de candidați. Cu toate acestea, un număr de CECEuri au înregistrat liste care, la momentul depunerii și acceptării, nu îndeplineau cota de gen pentru consiliile locale⁶⁶. Pentru înregistrarea listelor de partide, CECEurile au urmat Decizia și modelul furnizat de CEC⁶⁷ care conțineau instrucțiuni neclare, determinând CECEurile să facă unele calcule eronate cu privire la numărul de femei candidate necesare pentru fiecare listă.

ENEMO remarcă faptul că, spre deosebire de alegerile parlamentare, nu există mecanisme de discriminare pozitivă pentru femeile candidate în procesul de colectare a semnăturilor, iar acestea trebuie să colecteze același număr de semnături ca și candidații bărbați. Per general, rata de participare a femeilor la alegerile pentru primar⁶⁸ (aproximativ 27%) a fost cu 18% mai mică decât în cazul alegerilor pentru consiliile locale (în jur de 45%). ENEMO observă că există o tendință pozitivă a participării femeilor în calitate de candidați la funcția de primar față de alegerile locale organizate în 2011 și cele de acum⁶⁹.

Trei candidate femei au fost alese ca primari de orașe⁷⁰ și trei candidate la funcția de primar vor candida în turul doi al alegerilor locale⁷¹.

⁶⁵ Articolul 46, alin. 3 Codul Electoral. O prevedere specială pentru alegerile locale din 20 octombrie a fost adoptată cu Legea 113/2019 (art. VII), prin care la un număr de trei candidați pentru fiecare zece nume ar trebui să fie un candidat de fiecare gen, menținând în același timp cota de 40 la sută pentru ambele genuri.

⁶⁶ În special, în cazurile în care condiția de cel puțin 40 de cota de gen de pe listă nu a fost îndeplinită, CECEurile au acceptat o listă rotunjind numărul până la cel mai apropiat număr întreg (de exemplu, dacă un partid au prezentat o listă cu 18 candidați, cota de gen de 40% ar fi de 7,2 candidați. În acest caz, pentru a îndeplini obligația legală de cel puțin 40% din fiecare gen, lista ar trebui să conțină cel puțin 8 candidați de la fiecare gen.

⁶⁷ [Decizia nr.8/1049 a CEC, 07.09.2019.](#)

⁶⁸ Cel mai mare procent de reprezentare a femeilor în cadrul autorităților locale fost din partea Partidului Politic Șor (42 la sută) și cel mai mic din partea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (17 la sută).

⁶⁹ Circa 19% pentru alegerile locale din 2011, 22% - pentru alegerile locale din 2015 și 27% pentru alegerile locale din 20 octombrie.

⁷⁰ Strășeni, Drochia și Glodeni

⁷¹ Soroca, Ocnita și Leova.

Comisia Electorală Centrală este formată din nouă membri, toți fiind bărbați. Cu toate acestea, în baza observațiilor ENEMO, femeile au fost extrem de angajate în CECEuri și predomină, în mare parte, ca membri BESV, inclusiv în funcții de Președinte, Vicepreședinte și Secretar.

În timpul campaniei nu s-au observat mesaje specifice care vizează politicile femeilor, în timp ce rapoartele de monitorizare ale organizațiilor autohtone au arătat o prezență scăzută a femeilor în știrile legate de campania electorală.

X. Minoritățile Naționale

În Republica Moldova, persoanele aparținând minorităților naționale sunt definite prin lege⁷² ca și persoane care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățeni ai acesteia, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase care le disting de majoritatea moldovenilor - origine etnică⁷³. Diferite minorități sunt, de obicei, incluse în organizații neguvernamentale, peste 100 de asemenea organizații etno-culturale sunt înregistrate la Biroul de Relații Interetnice.

Deși toate deciziile CEC sunt publicate în limba de stat, traducerea în rusă este, de asemenea, oferită, dar nu în timp util (uneori cu întârzieri de până la 10 zile). Buletinele de vot sunt tipărite în limba de stat și rusă⁷⁴ și unele instruirii pentru membrii BESV au fost, de asemenea, organizate în limba rusă, în funcție de regiune și preferința participanților. În ceea ce privește educația alegătorilor în limbile minorității, CEC a publicat videoclipuri în limbile rusă, ucraineană, găgăuză și romă.

Potrivit interlocutorilor ENEMO, romii sunt în special puțin reprezentați în procesul electoral. În total din 250.000 de candidați care au participat la aceste alegeri, doar 50 sunt etnici romi și doar 16 sunt femei⁷⁵.

XI. Includerea Persoanelor cu Dizabilități

Legea „Cu privire la includerea socială a persoanelor cu dizabilități” garantează, printre altele, că statul va asigura persoanelor cu dizabilități (PcD) dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi aleși, precum și dreptul la proceduri și materiale electorale adecvate, accesibile și ușor de înțeles (punerea în aplicare a aranjamentelor alternative de vot) și le permite să fie asistate de o persoană la alegerea lor.

În ceea ce privește participarea persoanelor cu dizabilități la procesul electoral, CEC a întreprins o serie de măsuri în această direcție, cu toate acestea, sunt necesare mai multe eforturi pentru a

⁷² Legea Nr. 382 din 19.07.2001, “Cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor”.

⁷³ În baza recensământului din 2014 realizat de Biroul Național de Statistică al Moldovei, populația este formată din următoarele naționalități / grupuri etnice; Moldoveni (2.068.058 persoane), ucraineni (181.035 persoane), ruși (111.726 persoane), Găgăuzi (126.010 persoane), români (192.800 persoane), bulgari (51.867 persoane), romi (9.323) și alte etnii (13.900 persoane).

⁷⁴ Pentru alegerile locale din 20 octombrie, CEC a tipărit 7,8 milioane de buletine de vot, dintre care 6.104.000 în limba română și 1.688.000 în limba rusă.

⁷⁵ Coaliția “Vocea Romilor”

oferi acces liber pentru ca persoanele cu dizabilități să poată participa la alegeri. Unele activități de abilitare, precum educarea alegătorilor pentru persoanele cu dizabilități au fost, de asemenea, organizate de ONGuri locale⁷⁶.

În mai multe cazuri, oficiile de înregistrare au avut personal insuficient, iar în majoritatea cazurilor, spațiile au fost inaccesibile PcD, limitându-le dreptul constituțional de a participa la alegeri. Lipsa de spații accesibile pentru înregistrarea și votarea PcD este în contradicție cu standardele internaționale, precum ar fi Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități⁷⁷, pe care Republica Moldova a ratificat-o în anul 2010.

Circa 59% din secțiile de votare vizitate de observatorii ENEMO în ziua alegerilor nu aveau structuri adecvate care să faciliteze accesul persoanelor cu deficiențe de mobilitate la secțiile de votare. Cu toate acestea, în 27 la sută dintre secțiile de votare vizitate, au fost disponibili ochelari pentru alegătorii cu deficiențe de vâz ușoare, în timp ce șabloanele din alfabetul Braille care permiteau alegătorilor cu deficiențe de vedere să-și exercite independent votul, în 38% din secțiile de votare vizitate.

XII. Ziua alegerilor

În ziua alegerilor misiunea ENEMO a trimis 5 echipe multinaționale de observatori care au monitorizat procedura de deschidere, votare, numărare, transportare și recepționare a materialelor electorale de către consiliile electorale de circumscripție. Echipele de monitorizare, alcătuite din 10 observatori, au urmărit procedura de deschidere în 4 secții de votare, procedura de votare în 70 de secții de votare și procedura de închidere și de numărare a voturilor în 4 secții de votare. Mai mult decât atât, misiunea ENEMO a monitorizat totalizarea și recepționarea materialelor electorale în 4 Consilii Electorale De Circumscripție de nivelul unu.

Ziua alegerilor a decurs, per general, într-o atmosferă calmă și pașnică. Gestionarea proceselor legate de votare și de activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare au fost evaluate ca fiind pozitive în majoritatea secțiilor de votare monitorizate, în ciuda unor cazuri singulare de aglomerație a alegătorilor și de încălcare a votului secret la câteva secții de votare monitorizate și alte incidente minore care nu au influențat, per general, legitimitatea procesului electoral și a rezultatelor acestuia.

Deschiderea

ENEMO a monitorizat procedura de deschidere a 4 secții de votare. Împrejurările din raza tuturor secțiilor de votare monitorizate au fost evaluate ca fiind obișnuite.

Pregătirile pentru deschiderea secțiilor de votare monitorizate au început în intervalul de timp 6:15 și 6:40, iar deschiderea acestora a avut loc la timp (7:00) și cu participarea tuturor membrilor comisiilor vizate. La momentul deschiderii, toate secțiile de votare monitorizate au fost echipate cu toate materialele necesare procesului de votare⁷⁸.

⁷⁶ Pentru persoanele cu deficiențe de auz, dezbaterile dintre candidații la funcția de primar organizate cu sprijinul ONG-ului Promo-LEX include un interpret al limbajului mimico gestual la următoarele posturi de televiziune: TV Moldova 1, TVR Moldova, MediaTV Cimislia și TV Balti

⁷⁷ Articolul 29 din [Convenția UN pentru Persoanele cu Dizabilități](#) din 2016.

⁷⁸ Buletine de vot, cabine de vot, urne de vot, ștampila BESV, procesul-verbal, sigiliile și alte ștampile necesare votării, nevalidarea buletinelor de vot neutilizate etc.

Cu toate acestea, în una din secțiile de votare monitorizate, membrii BESV nu au reușit să conecteze camera de supraveghere video decât abia cu 8 minute înainte de deschidere, prin urmare, au fost înregistrate doar 8 minute din procedura de deschidere⁷⁹.

Procedura de sigilare a urnelor staționare de vot și a celor mobile a fost respectată în cadrul tuturor secțiilor de votare monitorizate, la fel și procedura de completare a proceselor-verbale de deschidere.

Amenajarea încăperilor secțiilor de votare a fost evaluată ca fiind adecvată, iar observatorii ENEMO au putut monitoriza, în mod corespunzător, procedurile de deschidere de la secțiile de votare în care se aflau. În nici una din secțiile de votare monitorizate nu au fost depuse contestații legate de procedura de deschidere.

La două din cele patru secții de votare monitorizate, observatorii ENEMO au observat prezența unor persoane neautorizate în incinta încăperii în timpul desfășurării procedurilor de deschidere. Într-un caz e vorba de prezența unui ofițer de poliție, iar în celălalt, de un agent de pază al instituției vizate.

La toate secțiile de votare monitorizate, membrii BESV au desfășurat procedurile de deschidere conform ordinei și cerințelor. Procedurile de deschidere au fost evaluate pozitiv în toate cele patru secții de votare (“foarte bine” în două și “bine” în celelalte două).

Votarea

Observatorii misiunii ENEMO au monitorizat atât mediul dimprejurul secțiilor de votare cât și procesul de votare a 70 secții de votare.

Mediul dimprejurul secțiilor de votare a fost evaluat ca fiind unul obișnuit în cazul a 66 secții de votare monitorizate, cu identificarea a doar trei cazuri de prezență a materialelor de agitație electorală lângă intrarea în secția de votare. Într-un caz, în fața unei secții de votare se afla un grup de indivizi afiliați unui partid politic, relatând că aceștia stau acolo pentru a restricționa accesul alegătorilor fără reședință în secția de votare.

În majoritatea secțiilor de votare monitorizate, toți membrii BESV au fost prezenți la momentul monitorizării. Doar 11,4% dintre membrii BESV lipseau. Cu toate acestea, toate comisiile operau, cu cel puțin, componența minimă a membrilor BESV stipulată prin lege. Femeile au fost foarte bine reprezentate în BESV, inclusiv la nivelul pozițiilor de conducere: 74,3% Președinți ai BESV, 84,3% Vice-președinți și 97,1% dintre Secretarii secțiilor de votare monitorizate erau femei.

Pregătirea secțiilor de votare au fost evaluate pozitiv de către observatori în 98,6% dintre secțiile de votare monitorizate. La 97,1% dintre secțiile de votare monitorizate, urnele de vot staționare au fost sigilate în mod corespunzător și plasate conform procedurilor. În ceea ce privește urnele de vot mobile, acestea au fost sigilate corespunzător în 90% dintre cazuri, pe când 8,6% dintre acestea n-au fost observate fie pentru că la momentul monitorizării acestea erau folosite (prin urmare se aflau în afara razei secției de votare la acel moment), sau nu a fost depusă nici o cerere de votare la locul aflării în cazul acelei secții de votare.

Materialele esențiale desfășurării votării au fost prezente la toate secțiile de votare monitorizate.

⁷⁹Observatorii nu au evaluat acest fapt ca fiind unul intenționat sau cu caracter fraudulos.

În cazul a 58 de secții de votare monitorizate, BESV au primit un număr de buletine de vot egal cu cel al alegătorilor de pe lista de bază (pentru toate tipurile de buletine). Totuși, în 12 secții de votare monitorizate, numărul buletinelor de vot recepționate de către BESV a fost mai mic decât numărul alegătorilor de pe lista de bază.

Procedurile de identificare a alegătorului au fost respectate corespunzător în 98,6% din secțiile de votare monitorizate. În 97,1% din secțiile de votare monitorizate, SIAS-E funcționa corespunzător în timpul procesului de votare. În celelalte cazuri, operatorii SIAS-E s-au confruntat cu dificultăți minore de ordin tehnic care au fost gestionate bine și care nu au compromis integritatea procesului.

În 87,1% dintre cazuri, secțiile de votare monitorizate au fost evaluate ca fiind gestionate corespunzător, iar BESV funcționând obișnuit, deși 11,4% din secțiile de votare monitorizate au fost raportate ca fiind cât de cât aglomerate, chiar dacă BESV păreau că gestionează fluxul adecvat.

În cazul a 98,6% dintre secțiile de votare monitorizate, nu au fost observate materiale de agitație electorală în interiorul sau în afara secțiilor de votare. Într-un caz, observatorii au raportat o persoană care făcea agitație activă lângă secția de votare.

Principiul votului secret a fost respectat la 67 secții de votare monitorizate. Cu toate acestea, într-o secție de votare alegătorii nu puteau avea parte de vot secret din cauza amplasării necorespunzătoare a cabinelor de vot.

În 95,7% dintre secțiile de votare monitorizate, nu a fost depusă nici o contestație oficială în timpul procesului de deschidere sau de votare. În cazul a 4,3% dintre secțiile de votare monitorizate, comisiile electorale au primit contestații oficiale substanțiale. Două contestații vizează subiectul agitației electorale în vecinătatea secțiilor de votare.

La 68 de secții de votare monitorizate nu au fost înregistrate încălcări de natură gravă. Într-o secție de votare monitorizată, a fost un caz de distrugere a materialelor electorale. În cazul a 69 de secții de votare monitorizate nu a fost observată prezența indivizilor neautorizați. Cu toate acestea, la o secție de votare monitorizată, a fost observată prezența îndelungată a carabinierilor, iar într-un caz, observatorii au observat că un ofițer de securitate era prezent în interior, la intrarea în secția de votare.

Observatorii au raportat că 41,4% dintre secțiile de votare monitorizate au fost accesibile pentru persoane cu dizabilități, în timp ce accesul în cazul a 34,3% dintre acestea necesita asistență minoră. La 24,3% dintre secțiile de votare monitorizate, accesul pentru persoanele cu dizabilități a fost evaluat drept neadecvat.

Observatorii acreditați au putut monitoriza adecvat procedurile în 69 secții de votare monitorizate. Doar într-un singur caz observatorii au raportat că nu au putut monitoriza adecvat procesul din cauza aranjamentului necorespunzător al secției de votare.

Procedurile de votare au fost evaluate pozitiv în toate secțiile de votare monitorizate (fie “foarte bine” sau “bine”).

Misiunea ENEMO constată faptul că în cazuri singulare, observatorii au observat că dispozitivele de supraveghere video au fost poziționate lângă urna de vot (conectate, dar nu neapărat înregistrau) în timpul procesului de votare.

Deși reglementarea nu interzice⁸⁰, ar putea apărea îngrijorări cu privire la faptul că alegătorii ar putea simți presiune, nefiind siguri dacă camerele de supraveghere înregistrează sau nu.

Observatorii ENEMO constată că modificările recente cu privire la instrucțiunile de instalare a camerelor de supraveghere au fost respectate într-un mod incosistent de către membrii BESV în timpul votării. Conform Reglementării⁸¹, camerele trebuiau folosite doar la ședințele de pregătire (pentru a le testa funcționalitatea) și în timpul numărării. Misiunea ENEMO ridică un semn de întrebare în dreptul reglementării unor proceduri care sunt făcute în totalitate la discreția Comisiei Electorale Centrale⁸² ca alternativă la a reglementa asemenea chestiuni în cadrul legal, ceea ce duce la lipsa unei implementări uniforme și consecvente.

Numărarea

Misiunea ENEMO a monitorizat procedura de închidere și de numărare a voturilor în patru secții de votare. Toate secțiile monitorizate s-au închis la timp și nu au fost raportate cozi de alegători la nici una din acele secții de votare la momentul închiderii. Toate birourile electorale ale secțiilor de votare activau cu suficienți membri, cum e stipulat în legislație.

BESV a indicat în SIAS-E precum că votarea s-a încheiat (operatorul închizând submodulul “votare” în SIAS-E) în toate secțiile de votare monitorizate și în toate cazurile camerele de supraveghere au fost conectate când a început procesul de numărare. În toate secțiile de votare monitorizate camerele de supraveghere funcționau și au fost amplasate corespunzător reglementării.

Procedurile de numărare a voturilor au fost respectate și procesele-verbale au fost întocmite conform legislației la toate secțiile de votare care au fost monitorizate în timpul numărării. Nu a fost observată prezența persoanelor neautorizate în interiorul secțiilor de votare monitorizate. Toți observatorii prezenți au putut monitoriza procesul, iar copiile proceselor-verbale au fost distribuite tuturor persoanelor care au avut dreptul de a le lua (și postate imediat la secțiile de votare) de la secțiile de votare monitorizate. Nici o contestație oficială nu a fost depusă în timpul zilei la secțiile de votare monitorizate pe parcursul procesului de numărare și nici o contestație oficială nu a fost depusă în timpul propriu-zis al desfășurării procesului de numărare.

La toate secțiile de votare monitorizate, toate materialele electorale au fost împachetate și sigilate conform legislației. Evaluarea BESV-urilor în timpul numărării a fost fie “foarte bună” sau “bună” la toate secțiile de votare monitorizate.

Transmiterea materialelor la comisiile electorale de circumscripție (CECE nivelul I) și activitatea CECE

Observatorii ENEMO au monitorizat transmiterea materialelor electorale și respectiv, recepționarea acestora la 4 CECE-uri de nivelul unu. Transmiterea materialelor a avut loc într-un mod ordonat și cu respectarea procedurilor de către toate secțiile de votare pe care ENEMO le-a monitorizat.

⁸⁰ [Reglementarea CEC](#) din 17 octombrie stipulează că echipamentul de înregistrare video trebuie să fie deconectat atunci când apare primul alegător în secția de votare. Apoi, trebuie reconnected doar atunci când procesul de votare s-a încheiat pentru a fi folosit la numărarea și totalizarea voturilor, după care să fie deconectat

⁸¹ Hotărârea din 17 octombrie 2019 cu privire la modificarea Reglementării de operare a sistemului de înregistrare video în secțiile de votare adoptată prin Hotărârea CEC nr. 2265 din 8 februarie 2019.

⁸² Întrebuințarea camerelor de supraveghere nu este definită în Codul Electoral.

Observatorii au constatat că toate CECE-urile monitorizate au fost transparente și directe în activitatea lor. CECE-urile monitorizate nu au înregistrat nici o contestație oficială. Observatorii acreditați au putut monitoriza procesul, într-un mod corespunzător, la toate CECE-urile la care au fost prezenți, iar acestea nu păreau foarte aglomerate.

În toate cazurile, perimetrul alocat CECE-urilor a fost evaluat ca fiind adecvat și bine aranjat pentru a putea recepționa materialele electorale. Într-un caz singular, materialele electorale au fost împachetate greșit (buletine valabile și nevalabile), unele materiale lipseau, iar președintele BESV a trebuit să se întoarcă la BESV pentru a prelua materialele.

Observatorii ENEMO au evaluat pozitiv activitatea CECE-urilor (foarte bine sau bine) în toate CECE-urile monitorizate, iar munca lor a fost evaluată ca fiind directă și transparentă în toate cazurile monitorizate.

XIII. Observatorii

Observatori naționali

ENEMO apreciază amendamentul adus Deciziei CEC nr. 2637 cu privire la Regulamentul privind statutul observatorilor, punctul 19⁸³, potrivit căruia observatorii naționali vor putea raporta până la închiderea secțiilor de votare.^{84,85} Promo-LEX a fost organizația cu cel mai mare număr de observatori înregistrați și a desfășurat o misiune națională de monitorizare a alegerilor semnificativă, incluzând și o centralizare independentă a rezultatelor.

Potrivit observatorilor ENEMO, în perioada pre-electorală nu au fost înregistrate cazuri de obstrucționare a muncii observatorilor naționali. În total, 1494 de observatori naționali din partea a 14 organizații au fost acreditați pentru monitorizarea procesului alegerilor locale. Nu au fost depistate cazuri de obstrucționare a muncii observatorilor în Ziua Alegerilor, la secțiile de votare și consiliile electorale monitorizate de observatorii ENEMO.

Observatorii internaționali

În total, CEC a acreditat pentru alegerile locale 144 de observatori internaționali din partea a 33 de organizații. Observatorii ENEMO nu au identificat cazuri de obstrucționare a muncii lor la secțiile de votare monitorizate.

⁸³ Anterior, exprimarea ambiguă a punctului 19 din Regulamentul cu privire la statutul observatorilor și acreditarea acestora, menționează, printre altele, obligația observatorilor să nu facă nicio declarație înainte de închiderea secțiilor de votare. Amendamentele aduse de Decizia nr. 2637 au exclus această obligație. Dacă interpretăm literalmente, au fost încercări de a-l utiliza la alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, pentru a preveni observatorii din a prezenta constatările lor la orice etapă a procesului electoral în derulare.

⁸⁴ Cu condiția că acestea nu constituie agitație electorală

⁸⁵ Decizia CEC a simplificat, de asemenea, și procedura pentru acreditarea observatorilor naționali, permițând înregistrarea fără prezentarea de declarații individuale cu privire la nedivulgarea datelor cu caracter personal.

ENEMO își reiterează îngrijorarea cu privire la întârzierea acreditării observatorilor săi, CEC amânând procesul și încălcând termenul limită legal pentru acreditare. Implicarea altor instituții ale statului în procesul de acreditare contravine celor mai bune practici internaționale⁸⁶.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) este o organizație internațională non-guvernamentală care reprezintă o rețea a organizațiilor civice neguvernamentale naționale, fondată la 29 septembrie 2001 în Opatija, Ctorajia. ENEMO este alcătuită din 21 organizații de monitorizare naționale din 17 țări din Europa Centrală și de Est și din Asia Centrală, inclusiv două state ale Uniunii Europene.

ENEMO urmărește să sprijine interesul comunității internaționale de a promova democrația în regiune prin evaluarea proceselor electorale și a mediului politic și oferind rapoarte de observație corecte și imparțiale. Misiunile internaționale de observare ale ENEMO folosesc referințe și standarde internaționale pentru alegerile democratice pentru a evalua procesul electoral și cadrul legal al țării gazdă. ENEMO și toate organizațiile sale membre au aprobat Declarația din 2005 a Principiilor pentru Observarea Alegerilor Internaționale și Declarația Principiilor Globale pentru Observarea și Monitorizarea Alegerilor Nepartizane de către Organizațiile Cetățenești. Fiecare observator ENEMO a semnat Codul de Conduită pentru Observatorii Electorali Internaționali.

Organizațiile membre ENEMO au monitorizat peste 250 de alegeri naționale și au instruit peste 240.000 de observatori.

Până în prezent, ENEMO a organizat 30 de misiuni de observare a alegerilor internaționale în opt țări: Moldova 2019, Alegerile Locale; Ucraina 2019, Alegeri Parlamentare Anticipate; Ucraina 2019, Alegeri Prezidențiale; Moldova 2018-19, Alegeri Parlamentare; Armenia 2018, Alegeri Parlamentare Anticipate; Moldova 2016, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2015, Alegeri Locale Regulare; Ucraina 2014, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2014, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2013 - Reluarea Alegerilor Parlamentare 2012 în 5 CECE-uri; Kosovo 2013, Alegeri Locale, primul tur; Ucraina 2012, Alegeri Parlamentare; Kosovo 2011, Reluarea Alegerilor Parlamentare; Kosovo 2010, Alegeri Parlamentare; Kârgâzstan 2010, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2010, Alegeri Prezidențiale, turul doi; Ucraina 2010, Alegeri Prezidențiale, primul tur; Kosovo 2009, Alegeri Locale; Moldova 2009, Alegeri Parlamentare; Georgia 2008, Alegeri Prezidențiale; Kârgâzstan 2007, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2007, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2006, Alegeri Locale la Poltava, Kirovograd și Chernihiv; Ucraina 2006, Alegeri Parlamentare; Kazahstan 2005, Alegeri Prezidențiale; Albania 2005, Alegeri Parlamentare; Kârgâzstan 2005, Alegeri Prezidențiale; Kârgâzstan 2005, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2004, Alegeri Prezidențiale, turul doi; Ucraina 2004, Alegeri Prezidențiale.

⁸⁶ [Declarația UN cu privire la Principiile Internaționale ale Observării Alegerilor](#) din 2005 afirmă că țara care organizează alegerile ar trebui să întreprindă următoarele acțiuni: „Garantează acreditarea completă, la nivel național (adică eliberarea oricărei identificări sau documente necesare pentru efectuarea observației alegerilor) pentru toate persoanele selectate pentru a fi observatori sau alți participanți de către misiunea de observare a alegerilor internaționale, atâta timp cât misiunea respectă cerințele de acreditare clar definite, rezonabile și nediscriminatorii”(punctul 12, g.) și, „Garantează că nicio autoritate guvernamentală, de securitate sau electorală nu va interfera în activitățile alegerilor internaționale misiunea de observare”(punctul 12, h.).

Organizațiile membre ENEMO sunt: *Centrul pentru Inițiative Civice CCI, Bosnia și Herțegovina; Centrul pentru Tranziție Democratică - CDT, Muntenegru; Centrul de Monitorizare și Cercetare - CeMI, Muntenegru; Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație - CeSID, Serbia; În Apărarea Drepturilor Alegătorilor „GOLOS”, Rusia; GONG, Croația; Societatea Internațională pentru Alegeri Corecte și Democrație - ISFED, Georgia; Asociația KRIIK, Albania; Asociația Cetățenilor MOST, Macedonia; Promo-LEX, Moldova; OPORA, Ucraina; Societatea pentru Cultura Democrată SDC, Albania; Centrul Internațional Anticorupție Transparență (TIAC), Armenia; Centrul de Monitorizare a Alegerilor și Studii Democratice (EMDS), Azerbaidjan; Belarussian Helsinki Committee (BHC), Belarus; FSCI, Kazahstan; Institutul Democrat Kosovo (KDI), Kosovo; Coaliția pentru Democrație și Societatea Civilă, Kârgâzstan; Centrul de Cercetare, Transparență și Responsabilitate (CRTA), Serbia; Obcianske OKO (OKO), Slovacia; Comitetul Alegătorilor din Ucraina (CVU), Ucraina.*

Aceasta este o traducere neoficială. Versiunea în [limba engleză](#) a acestei Declarații este singurul document oficial.

Pentru mai multe informații, vă rugăm să contactați: Maja MILIKIC, *Ofițer de Presă*

E-mail: maja.milikic@enemo.eu; Telefon: +373 69 754 300